

The logo features the letters 'WVS' in a bold, red, sans-serif font. A thick red swoosh starts above the 'W' and extends to the right, ending above the 'S'. To the right of 'WVS', the year '2006' is written in a smaller red font, and the word 'dagene' is written in a larger, grey, sans-serif font below it.

WVS 2006 dagene

ENERGI OG MILJØ I BYGG

Norges Varemesse, Lillestrøm
18. - 20. oktober 2006

Three silhouettes of business professionals are shown against a green background with abstract architectural and circuit-like patterns. One person is in the foreground, slightly to the right, facing left. Two other people are in the background, one to the left and one in the center, both facing right.

SEMINARPROGRAMMET

VELKOMMEN TIL VVS-DAGENE & FAGSEMINARENE 2006

Det er energi og miljø i bygg som er hovedtema på de 17 fagseminarene som arrangeres på Rainbow HOTELL Arena, Lillestrøm i dagene 18., 19. og 20. oktober 2006.

Fagseminarene er lagt opp som et supplement til fagmessen VVS-dagene 2006, som arrangeres av Skarland Press AS i samarbeid med VVS-bransjens viktigste organisasjoner.

Temavalget har direkte tilknytning til fagmessen og utstillernes produkter og tjenester. Det gir deg som seminardeltaker muligheten til å kombinere faglig oppdatering og et fagmessebesøk.

Vi håper å se deg på ett eller flere av våre seminarer. Velkommen til fagmessen VVS-dagene 2006 og til et faglig seminar i oktober.

Seminarene arrangeres i samarbeid med:

Norske Rørleggerbedrifters Landsforening (NRL)
Norsk Ventilasjon- og Energiteknisk Forening (NVEF)
VA- og VVS-Produsentene (VVP)
Norsk Varmeteknisk Forening (NVF)
Norske Rørgrossisters Forening (NRF)
Norsk VVS Energi- og Miljøteknisk Forening

I tillegg har vi denne gang samarbeidet med:

NOVAP, NOBIO, NBEF og FBA v/Tekna og NITO

SEMINARPROGRAM

- Hovedkonferansen
- Styring, regulering, overvåkning, kabelfri overvåkning
- HVAC Offshore
- DSBs Regelverk for gass
- Gassnormens kompetansekrav
- Ny generasjon gasskjeler og brennere
- Fleksibilitet med fyringsolje
- Energi, miljø og vannbåren varme
- Oppstart av varme- og kjøleanlegg
- Varmepumper - Markedutvikling
- Styring og regulering av varmepumper
- Inneklima, Ventilasjon, Energibruk
- Nye produkter for kvalitetssikring og dokumentasjon av installasjoner
- Fri flyt av varer og tjenester – vannskader kvalitet og ansvar
- Biobrensel i sentralvarmeanlegg – teknikk og økonomi
- EU-direktivets krav om inspeksjonsordninger for fyringsanlegg
- Varmekurs for byggebransjen
- Driftforum (Drift og Vedlikehold)

UTSTILLINGEN OMFATTER:

- Automatikk, regulering
- Brannsikkerhet
- Dataprogram
- Drift og vedlikehold av VVS i bygg
- Inneklima/innemiljø
- Konsulenttjenester
- Kulde
- Oppvarming og energi
- Pumper
- Sanitær
- Vann og avløp
- Verktøy og utstyr

VVS-DAGENE 2006 – messen for

- Ansatte i e-verk
- Arkitekter
- Byggentrepenører
- Byggmestere
- Eiendomsforvaltere
- Ferdighusprodusenter
- Kobber- og blikkenslagere
- Konsulenter/rådgivende ingeniører
- Rørleggere
- Teknisk personell i off. etater og boligselskaper
- Vaktmestere/driftspersonell
- Varmeinstallatører
- Ventilasjonseksenpenører

Åpningstider for VVS-DAGENE

Onsdag 18.oktober kl 10.00 – 18.00

Torsdag 19.oktober kl 10.00 – 19.00

Fredag 20.oktober kl 10.00 – 17.00

Velkommen til spennende Seminar dager
Rainbow Hotell Arena, Lillestrøm 18. – 20 oktober

For registrering av seminardeltakere:

www.vvs-dagene/seminar

Påmeldingsfrist: 29. september

For gratis adgang til messen kan du registrere deg på:

www.vvs-dagene.no

HOVEDKONFERANSEN

2

INNOVATIONS IN HVAC

Styring, regulering, overvåking og kabelfri overvåking

3

HVAC OFFSHORE

Statoils tekniske krav til HVAC anlegg

Sted:

Akershus

Onsdag 18.10.06

Samarbeidspartnere:

FBA v/ Tekna og NITO,
samt Norsk Bygg og Eiendomsforening

Konferanseleder:

Leif Amdahl,
Generalsekretær, Norsk VVS Energi- og Miljøteknisk Forening

13.00 – 13.20

Hvordan ivareta miljøet i kampen for en stabil energiforsyning

Foreleser

Storingsrepresentant Gunnar Kvasheim,
Leder for Stortingets Energi- og Miljøkomité

13.30 – 14.00

EPBD *) - Betydningen for byggenæringen i Norge

Foreleser

Håvard Vaggen Malvik, EU-kommisjonen

14.00 - 14.15

Kaffepause

Beskrivelse av konferansen

Norge har tradisjoner for bruk av vannkraft til produksjon av rimelig elkraft. Isolert sett kan dette ses på som svært ren og miljøvennlig produsert kraft. Dette er ikke tilfelle i sentrale deler av Europa. Unntaket kan være atomkraft, men dette er en helt annen miljødiskusjon. Gjennom EØS-samarbeidet vil vi måtte se vår egen kraftproduksjon i sammenheng med resten av kontinentet. Da blir bildet annerledes, og diskusjonen rundt primærenergifaktorer (PEF) er nærliggende.

Både VVS-bransjen og byggebransjen står foran et paradigmeskifte innenfor energitenkning i fremtidens bygg. Dette gjelder i hovedsak nybygg, men er også høyst aktuelt for rehabilitering av eldre bygningsmasse og ombygging av eksisterende bygg. Det er ikke et spørsmål om bare bygningsfysikk eller ventilasjon eller varmeinstallasjon. Alle fagområdene må ses i sammenheng. Dette gjenspeiles også i energikravene i forslag til Teknisk forskrifter til plan- og bygningslover. Skal man oppnå fremtidens krav, vil det være behov for ny og annerledes tenkning. På lang sikt må vi sørge for at fremtidens bygg er energisparende og at de fremfor alt har en målrettet profil hva angår energibærer. Fleksibilitet i valg av energibærer er et av flere tema som dukker opp.

Våre naboland i Norden er kommet et stykke lenger enn oss

14.15 – 14.45

EPBD - Gjennomføring og erfaringer fra Danmark

Foreleser

Søren Aggerholm, SBI,
Forskningschef i Afdelingen for Energi og Miljø

14.45 – 15.15

EPBD - Hva skjer i Sverige?

Foreleser

Bengt Nyman
Ordförande för Sveriges Regerings
energideklarationsutredning, Swegon Air Academy

15.15 – 15.45

EPBD*) versus PBL*) – Konsekvenser for småhus

Foreleser

Dr. ing. Tore Wiegenstad, SINTEF Bygg

15.45 - 16.15

EPBD*) versus PBL*) – Konsekvenser for næringsbygg

Foreleser

Geir Aarstad, Adm. Dir. Skanska Norge AS

16.15 – 16.45

Oppsummering og avslutning

Foreleser

Assisterende direktør Gustav Pillgram Larsen
Statens byggtkniske etat, BE

i Norge. Hovedkonferansen setter fokus på prosessen med innføringen av EU-direktivet i våre naboland. På kort sikt kan vi dra nytte av hvordan våre naboer har løst de innledende problemstillingene i forbindelse med innføringen. Det er derfor viktig å se over til våre naboer, under mottoet: "Følg meg!"

Målgruppe

Hovedkonferansen retter seg i hovedsak mot byggherrer og byggforvaltere, rådgivere, prosjektledere, entreprenører og installatører i hele byggebransjen. Konferansen vil også være faglig interessant for arkitekter, med utforming og funksjonskrav i forhold til EU-direktivet som hovedområde.

Pris for medlemmer NOK 1.600

Pris for ikke medlemmer NOK 1.900

*) EPBD. Europaparlamentets direktiv om bygningers energieffektivitet, populært kalt Bygningsenergidirektivet.

*) PBL. Plan- og bygningsloven.

Sted:

Akershus

Onsdag 18.10.06

Seminarleder

N.Peter Østbø, SINTEF

09.00 - 09.45

Trends and drivers for innovating
HVAC installations and control Techniques

Foreleser

Andy Drysdale, DTI

09.45 - 10.30

Future requirements for the indoor. Environment in
living and working Spaces (IAQ and energy aspects)

Foreleser

Jørn Toftum, DTU

10.30 - 11.15

HVAC installation in the future. Possibilities, methods and trends.

Foreleser

Jens Møller Jensen, Danfoss A/S

11.15 - 1200

Sensor technologies. What is needed
To drive, enable and/or emerge from the above.

Forelesere

Bertil Hök, Hök Instruments AB
Per Glørsen, Infineon Technologies Sensor AS
N. Peter Østbø, SINTEF IKT

Kursomtale

MONTIE-prosjektet støttes av Nordisk Innovasjonssenter og har som primær målsetning å skape møteplasser for interessenter innen VVS- styringssystemer i Norden. Sensor-baserte behovstyrt ventilasjon er sentralt sammen med fremtidens systemløsninger, inklusive mikro-systemer som muliggjør selvkonfigurerbare, trådløse, (autonome) sensorer i stort antall til lave kostnader.

Målgruppe

Alle VVS-interesserte, primært bygg-eiere, samt drift og styringsansvarlige. Ingeniører og installatører etc med særlig interesse for sensorer i/for reguleringssystemer innen ventilasjon oppfordres til å delta.

Pris for medlemmer NOK 1.500

Pris for ikke medlemmer NOK 1.800

Sted:

Hordaland

Onsdag 18.10.06

Seminarleder

Truls Pedersen, Statoil

09.00 – 12.00

Generell presentasjon av teknisk spesifisering med fokus på luftinntak, fuktutskilling, filtrering og materialkvaliteter

Foreleser

Håkon Songedal m. fl.

Kursomtale

Statoil har etablert egen teknisk kravspesifisering (TR 1562) for HVAC anlegg. Denne bygger på, og er en videreutvikling av Norsok H0001/ISO15138:2000. Spesifikasjonen vil bli presentert med vektlegging på noen sentrale temaer. Aktuelle leverandører/ produsenter vil bli invitert for å bidra med sine synspunkter.

Målgruppe

Utstysleverandører/ produsenter, ingeniørbedrifter, entreprenører/ kontraktører og systemansvarlige i operatørselskap som opererer innen olje- og gassvirksomhet til havs.

Passer også for

Aktører innen olje- og gassindustri på land og annen relevant landvirksomhet innen VVS.

Pris for medlemmer NOK 1.600

Pris for ikke medlemmer NOK 1.900

Sted:

Akershus

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**Svein Marienborg, Daglig leder,
Norsk Varmeteknisk Forening**09.00 – 10.30**Regelverkets krav til nye produkter og merking av disse.
Standarder, produkter, merking.**Foreleser**Senioringeniør Siv Hege Wang
Direktoratet for samfunnsikkerhet
og beredskap**Kursomtale**Seminalet vil redegjøre for de krav regelverket setter for
produkter som benyttes i forbindelse med installasjon av gass.**Målgruppe**Rådgivere, importører, leverandører,
utbyggere og byggforvaltere**Passer også for**Rørleggere, varmemerhandlere,
serviceteknikere og montører.**Pris for medlemmer** NOK 900**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.100**Sted:**

Akershus

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**Svein Marienborg, Daglig leder
Norsk Varmeteknisk Forening**10.30 – 12.00**

Gassnormens krav til kompetanse og utførelse

ForeleserGeneralsekretær Inger-Lise Nøstvik,
Norsk Petroliumsintitutt (NP)**Kursomtale**Seminalet vil redegjøre for de krav
Gassnormen setter for kompetanse og
utførelse ved arbeider med gass.**Målgruppe**Rådgivere, eiendomsforvaltere, entreprenører,
bedriftsledere og utbyggere**Passer også for**Rørleggere, varmemerhandlere,
faglærere, serviceteknikere og montører**Pris for medlemmer** NOK 900**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.100**Sted:**

Akershus

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**Inger-Lise Nøstvik, Viseformann
Norsk Varmeteknisk Forening**13.00 – 14.30**Ny generasjon kjeler
Kjeler og brennere for gass.**Foreleser**

Carl Fredrik Selmer, SGP Varmeteknikk

HovedtemaDen nye generasjonen kjeler og brennere for gass.
Muligheter og plasskrav.**Kursomtale**Seminalet vil redegjøre for og vise den nye generasjonen
modulerende og kondenserende kjeler. Dette åpner for
nytenking og nye muligheter i forbindelse med bruk av
gass som hoved- eller spisslast.**Målgruppe**

Rådgivere, entreprenører, utbyggere og rørleggere

Passer også for Varmeforhandlere, serviceteknikere, montører,
vaktmestere og driftsforvaltere**Pris for medlemmer** NOK 900**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.100**Deltakelse på hele gasdagen, kurs 5 og 6:****Pris for medlemmer** NOK 2.000**Priser for ikke medlemmer** NOK 2.400*inkl. lunch***Sted:**

Akershus

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**Knut Gunby
Norsk Varmeteknisk Forening**14.30 – 16.00**

Fleksibilitet med installasjoner beregnet for fyringsløje

ForeleserSvein Marienborg, Daglig leder
Norsk Varmeteknisk Forening**Kursomtale**Seminalet vil peke på de muligheter vi har ved å nyttiggjøre
de eksisterende installasjoner for fyringsløje i forbindelse med
rehabilitering og nyinstallasjoner, samt hvordan en kan kombinere
disse med andre energiformer.**Målgruppe**

Rådgivere, entreprenører, driftsforvaltere, utbyggere og rørleggere

Passer også for Varmeforhandlere, serviceteknikere, montører, leverandører og
faglærere**Pris for medlemmer** NOK 900**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.100

Sted:

Akershus

Fredag 20.10.06**Seminarleder**Inger-Lise Nøstvik, Viseformann
Norsk Varmeteknisk Forening**09.00 – 10.30**

Energibærere, miljøkonsekvenser og fleksibilitet ved bruk av vannbåren varme. Bruk av forskjellige energibærere, miljøpåvirkning og fleksibilitet med vannbåren varme.

Foreleser

Rolf Blaker, Statoil

Kursomtale

Seminalet vil redegjøre for de forskjellige energibæreres forurensing av det ytre miljø, samt hvordan vi, ved hjelp av vannbåren varme, kan nyttiggjøre disse best mulig.

Målgruppe

Rådgivere,, entreprenører, utbyggere / byggforvaltere og rørleggere

Passer også for

Varmeforhandlere, serviceteknikere, montører, faglærere, leverandører og takstmenn.

Pris for medlemmer NOK 700**Pris for ikke medlemmer** NOK 900**Sted:**

Akershus

Fredag 20.10.06**Seminarleder**Inger-Lise Nøstvik, Viseformann
Norsk Varmeteknisk Forening**10.30 – 12.00**

Nødvendige oppstartsprosedyrer med kvalitetskontroll.

ForeleserSvein Marienborg, Daglig leder
Norsk varmeteknisk Forening**Kursomtale**

Oppfylgning, justering, innregulering og kvalitetssikring i forbindelse med oppstart av vannbåre energianlegg.

Målgruppe

Rådgivere, rørleggere, entreprenører, utbyggere, driftsforvaltere, vaktmestere og driftspersonell.

Passer også for

Varmeforhandlere, serviceteknikere, montører, faglærere og leverandører.

Pris for medlemmer NOK 700**Pris for ikke medlemmer** NOK 900**Sted:**

Hordaland Sal 1

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**

Bård Baardsen, NOVAP

09.00 – 09.15

Markedutvikling av varmepumper i Norge og internasjonalt

Foreleser

Bård Baardsen, NOVAP

09.15 – 09.45

Trender, teknologisk utvikling og nye produkter

Foreleser

Jørn Stene, SINTEF

10.00 – 12.00

Varmeopptakssystemer og varmekilder

ForeleserPer Stykket, Ecoconsult
Kirsti Midtømme, NGU
Helge Skarphagen, NIVA**Pris for medlemmer** NOK 1.600**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.900**Sted:**

Hordaland Sal 1

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**

Bård Baardsen, NOVAP

13.00 – 13.45

Varmepumpens komponenter og virkemåte

Foreleser

Gisle Aasland, IVT

13.45 – 14.30

Tilkobling til vannbårent distribusjonssystem

Foreleser

Einar Grønnevik, Normann Etek

14.45 – 15.30

Spesielle utfordringer ved installasjon av varmepumper i bygg med høytemperatur radiatorsystemer.

Foreleser

Harald Gulbrandsen, Arkpro

15.30 - 16.00 Beregning av besparelse Varmefaktor og årsvarmefaktor
Dimensjonering av varmepumper.**Foreleser**

Harald Gulbrandsen, Arkpro

Målgruppe

Rørleggere, installasjonsfirmaer, faglærere og rådgivere er primære målgruppen, men seminaret passer for alle som har relasjon til temaet.

Pris for medlemmer NOK 1.600**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.900

Norske Rørleggerbedrifters Landsforening – VVS (NRL) er en bransjeorganisasjon for rørleggerforetak som oppfyller kravene til godkjenning som ansvarlig utførende etter Plan- og bygningsloven, og som forplikter seg til å overholde NRLs etiske regler. NRLs virksomhet har to hovedmål. Det ene er å yte service av teknisk, merkantil og juridisk karakter til medlemsbedriftene. Det andre er å sørge for at næringens interesser blir ivaretatt gjennom et utstrakt samarbeid med myndigheter og andre bransjer. NRL har 15 avdelingskontorer og er tilknyttet NHO gjennom Byggenæringens Landsforening (BNL).

Postboks 5480 Majorstua, 0305 Oslo.
Tlf: 23 08 76 50 • Fax: 23 08 76 51
Mer informasjon på www.nrl.no

Norsk Bioenergiforening (NoBio) er interesseforeningen for norsk bioenergi som skal jobbe for økt produksjon og bruk av bioenergi i Norge. NoBios hovedaktiviteter er:

- arbeide for bedre rammevilkår for bioenergi
- stimulere til at det settes i gang nye bioenergi prosjekter
- utarbeide og spre informasjon om bioenergi til allmennheten, beslutningstakere og ulike aktører i bioenergi bransjen
- arrangere møter, konferanser, studieturer og utstillinger
- medvirke til forskning og utvikling innen bioenergi.

NoBio tilbyr medlemskap til bedrifter og enkeltpersoner.
For mer informasjon:
Tlf: 23 36 58 70 • e-post: post@nobio.no • web: www.nobio.no

Norsk VVS Energi- og Miljøteknisk Forening arbeider med tekniske, økonomiske og ressursmessige løsninger for bruk av energi, varme og rent vann. Foreningen har 11 lokale landsdekkende underavdelinger, mer enn 3000 medlemmer og et sterkt, faglig nettverk. Foreningen ble etablert i 1924. Mer informasjon om foreningens brede virkeområde finnes på www.vvs-foreningen.no

Norsk VVS Energi- og Miljøteknisk Forening
Postboks 2843 Tøyen, 0608 Oslo
Tlf: 22 70 83 00 • fax: 22 70 83 01

Deltakelse på hele varmepumpedagen, kurs 11 og 12:**Pris for medlemmer** NOK 2.600**Pris for ikke medlemmer** NOK 2.900*Inkl. lunch*

Sted:

Hordaland Sal 2

Torsdag 19.10.06

09.00 – 10.00

Foreleser/seminarleder

Mats Eriksson

Kursomtale

Status og trender for inneklima, ventilasjon og energibruk i norske bygninger. Hva vil innføring av direktivet bety for inneklima og ventilasjon?

10.00 – 10.50

Foreleser/Seminarleder

Mats Eriksson

Kursomtale

Retningslinjer for LCC-vurderinger av luftbehandlingsaggregater med et nytt, brukervennlig dataprogram.

Energibruk for alle komponenter

Rask gjennomgang av prinsippene

Eksempler for typiske løsninger

Målgruppe

Arkitekter, rådgivere, entreprenører og leverandører.

Kurset passer også for

Byggherrer, forvaltere, byggherrens og verneombud

Pris for medlemmer NOK 1.600**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.900**Sted:**

Hordaland Sal 2

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**

Ole Larmerud, NRL

13.00 – 13.15

Åpning og kort orientering om NRLs vannskadeprojekt

Foreleser

Tor Backe/Evy Aker

13.15 – 15.00

Paneldebatt om 'Fri flyt av varer og tjenester – kvalitet, ansvar, skader – dokumentasjon av egnethet' Innledning til paneldebatt

Panelet

Rør.l.m. Knut Jensen, ing Alf Furulund NBI, adv Refling NHF, Adv. Steinar Fløttum If, og evt. repr. Fra leverandør/grossist

15.15 – 17.00

Morgendagens våtrom – fritt for sopp og skader

Mugg- og sopp-skader i våtrom

Alle snakker om sopp, hvem skal gjøre noe med den?

Systembeskrivelser og systemgodkjente løsninger

Foreleser

Johan Mattson, Mycoteam

Thomas Aamodt, Kompetansesenteret for byggkeramikk

Kursomtale

NRL har tatt initiativet til prosjektet

'Vann på avveie – en bransjeutfordring'

Prosjektet setter fokus på hva bransjen

kan gjøre for å begrense vannskadene.

- Produkter og installasjon
- Kvalitet og kompetanse
- Ansvar og regress

Dette er nøkkeldord som går igjen i bransjen og i nyhetsbilde.

I paneldebatten ønsker NRL å få belyst aktuelle utfordringsområder

for å få innspill til aktuelle løsninger. Siste del av seminaret er viet

konkrete produkter og metoder som kan bidra til bedre og tryggere

våtrom, fri for sopp og vannskader.

Målgruppe

Rørleggere, byggherrer, faglærere, forsikringsfolk, takstfolk er den primære målgruppen.

Passer også for

Andre som har relasjon til temaet.

Pris for medlemmer NOK 1.400**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.700*Inkl. kaffe m / noe attåt*

NYE PRODUKTER FOR KVALITETSSIKRING OG DOKUMENTASJON AV INSTALLASJONER

Sted:

Hordaland Sal 2

Torsdag 19.10.06**Seminarleder**

Ole Larmerud, NRL

11.10 – 11.20

Åpning med presentasjon Av NRLs KS- og FDV-Systemer

Foreleser

Oddgeir Tobiassen, NRL

11.20 – 12.00

Presentasjon av et nytt elektronisk verktøy for rasjonalisering av rutiner, bedre dokumentasjon og større inntjening.

Foreleser

Åsmund Dahl, Epocket

Kursomtale

NRLs kvalitets- og drift/vedlikeholdssystem er i stadig utvikling og benyttes av ca 400 rørleggerbedrifter. Systemet kan benyttes

manuelt, men de aller fleste bedrifter bruker den elektroniske utgaven. Som innledning til bruk av et nytt og mobilt elektronisk

verktøy, vil det bli gitt en orientering om

KS-og DVD-systemet. Den nye mobile elektroniske hverdagen for rørleggere blir presentert av firmaet Epocket som viser bruken av styrings- og dokumentasjonssystemene.

Kun fantasien setter grenser for bruk av dette verktøyet.

Målgruppe

Primært rørleggere og bedriftsledere

Passer også for

Faglærere, grossistmedarbeidere og

andre med interesse for temaet

Pris for medlemmer NOK 500**Pris for ikke medlemmer** NOK 700

Faggruppen for bygg og anlegg Tekna/NITO

- er et samarbeidsorgan for NITO og Tekna
- koordinerer og integrerer organisasjonenes kurs- og konferansevirksomhet innen bygg og anlegg
- tilbyr kveldsmøter og ekskusjoner i lokale avdelinger
- bygger nettverk og påvirker BA-næringens interesser i samfunnsdebatten.

Dersom du er medlem av Tekna eller NITO, og arbeider innen bygg og anlegg, bør du melde deg som medlem.

Medlemskapet er gratis for Tekna- og NITO-medlemmer og du får rabatt på FBAs kurser, eks. kr. 1000,- på et 2-dagers kurs, i tillegg til Tekna- og NITO-rabatten. I tillegg vil du bli fortløpende orientert om, og få anledning til å påvirke FBAs aktiviteter. I dag har FBA 2105 medlemmer. Se www.faggruppa.no for informasjon og påmelding.

Sted:

Hordaland Sal 2

Fredag 20.10.06

09.00 – 12.00

Seminarleder

Fredrik D.P. Pedersen, NoBio

*Seminarer er delt opp i 6 deler
av ca 25 minutters varighet.*

Tilgang på biobrensel og markedet for
bioenergi i Norge Statistikk og priser

Foreleser

Fredrik D.P. Pedersen, NoBio

Prosjektering, etablering og drifting av
biobrenselanlegg til sentralvarme

Foreleser

Erik Nilssen, Arbora AS

Installasjon og bruk av vedfyrte kjelanlegg
Bruksområder og tekniske erfaringer

Foreleser

Arne Bergli, Arne Bergli AS

Noen eksempler på mellomstore flisfyringsanlegg
som gir god økonomi og driftssikkerhet

Foreleser

Jørgen Bølling, SGP Biovarme AS

Pelletsbrennere i mindre og mellomstore kjelanlegg
Teknikk og økonomi

Foreleser

Terje Lutdal, Hydro Texaco

Trepellets i større sentralvarmeanlegg

Noen eksempler

Foreleser

Ranveig Vaa Beyer, Statoil Norge

Kursomtale

Bioenergiproduksjonen i Norge er nå i overkant av 15 TWh/år. Med
dagens priser på elkraft og fyringsolje er det marked for økt bruk
av biobrensel til oppvarming. På seminarer presenteres tekniske
løsninger for bruk av biobrensel til små og store sentralvarmeanlegg.
Vi får en gjennomgang av ulike typer kjelanlegg for ved, flis og
pellets. Foreleserne vil i stor grad presentere nyttige erfaringer fra
eksisterende anlegg.

Målgruppe

Rådgivere, leverandører, entreprenører, utbyggere og byggforvaltere,
rørløpere, varmemerhandlere, serviceteknikere og montører.

Passer også for

Alle med interesse for varmeproduksjon og vannbåren varme.

Pris for medlemmer NOK 1.600

Pris for ikke medlemmer NOK 1.900

spesielt for EU-godkjente fyringsteknikere, men også for rådgivende
ingeniører og andre som stiller med varmeinstallasjoner i bygg.
Regelverket er fortsatt i støpeskjeen, men vi ser nå etter hvert
hvordan dette vil bli utviklet og håndhevet, hvilket vil bli belyst i
dette kurset.

Seminarer vil også redegjøre for de krav direktivet stiller til de som
ønsker å bli energirådgivere.

Målgruppe

EU-godkjente fyringsteknikere, rådgivere, byggeiere og
byggforvaltere i privat og offentlig sektor.

Pris for medlemmer NOK 700

Pris for ikke medlemmer NOK 900

Sted:

Hordaland Sal 2

Fredag 20.10.06

Varmekurs for byggebransjen

Samarbeidspartnere:

FBA v/Tekna og NITO, samt Norsk Bygg og Eiendomsforening.

Seminarleder:

Fagsjef Stein Egil Sæter, Faggruppen for bygg og anlegg (FBA)

13.00 – 13.45**Foreleser**

Markedsdirektør Per Christian Quale, Backe Prosjekt as

Byggherrene/forbrukerens problemer og spørsmål:

I forhold til elektrisk oppvarming:

Hva er merkostnadene ved installasjon av vannbåren varme?

- til radiatorer
- som gulvvarme

Hva koster de ulike energisystemene?

- varmpumper
- olje- og gassfyring
- bioenergi

Hvordan dokumentere/sannsynliggjøre lønnsomhet?

Hva må påregnes som driftkostnader etter 10 år? 20 år?

Med bare en leverandør av varmt vann, hvordan er forbrukerne
sikret konkurransedyktighet?

13.45 – 14.30**Foreleser**

Generalsekretær Leif Amdahl,
Norsk VVS Energi- og Miljøteknisk Forening

- Hvorfor vannbåren varme?
- Miljøaspekter!
- Hvilke systemer bør velges hvor?
- Kostnadsbildet i småhus, og i blokk.
- Forenklete løsninger.

14.30 – 15.15**Foreleser**

Daglig leder Svein Marienborg, Norsk Varmeteknisk Forening

Informasjon om mulige løsninger.

Lavtemperatursystem og innreguleringsproblemer. Plassbehov og
tilgjengelighet.

15.15 – 15.30

Spørsmål til foreleserne fra salen.

v/ seminarleder

Kursomtale

Kravene til valg av varmesystemer er i endring. Dette er politisk- og
miljømessig styrt. Byggherre og utbygger må ta stilling til en rekke
krav med store økonomiske konsekvenser. Hvilke varmesystemer
bør velges, og hvorfor? Hva koster de ulike løsningene, hvilke
bygningmessige konsekvenser kan forventes etc.
Kurset er lagt opp med en innleder som stiller spørsmålene og
to fra VVS-bransjen som søker å gi svar. Videre vil en rekke
praktiske føringer, så som plassbehov, føringsveier, tilgjengelighet,
lekkasjerisiko etc, bli belyst.

Målgruppe

Utbyggere, byggherrer, planleggere, leverandører,
beslutningstakere i privat og offentlig sektor, arkitekter, rådgivende
ingeniører, leverandører og installatører.

Pris for medlemmer NOK 1.600

Pris for ikke medlemmer NOK 1.900

Sted:

Hordaland Sal 1

Fredag 20.10.06**Seminarleder**

Svein Marienborg, Daglig leder
Norsk Varmeteknisk Forening

09.00 – 10.25**Foreleser**

Erling Weydahl, Multiconsult AS

Kursomtale.

EUs direktiv om bygningers energiytelse introduserer krav om
regelmessig inspeksjon av fyringsanlegg. Dette åpner et marked

Sted:

Hordaland Sal 1

Fredag 20.10.06

13.00 – 13.15

Åpning og orientering

Seminarleder

Øystein Neverdal, Skarland Press AS

13.15 – 1400

Vannbårne energianlegg

- Vannbehandling
- Ekspansjonsanlegg
- Kontrollrutiner

Foreleser

R. Grønnesby, Grønnesby prosjekt

14.00 – 15.15

Sanitæranlegg

- Legionella
- ENØK-tiltak
- Kontrollrutiner

Foreleser

R. Grønnesby, Grønnesby prosjekt

15.15 – 15.30

Avslutning og oppsummering

Foreleser

R. Grønnesby, Grønnesby prosjekt

MålgruppeDriftsteknikere, byggeiere og byggforvaltere,
rådgivende ingeniører og installatører.**Pris for medlemmer** NOK 1.600**Pris for ikke medlemmer** NOK 1.900**Seminarer 18, 19. og 20. oktober • Rainbow Hotell Arena, Lillestrøm**

Seminar Nummer	Seminartittel	Dato/ Innregistrering	Pris medlem	Pris ikke medlem	Kryss av
1	Hovedkonferansen	18.10.06 kl 12.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐
2	Styring, regulering, overvåking, kabelfri overvåking	18.10.06 kl 08.30	NOK 1.500	NOK 1.800	☐
3	HVAC Offshore. Statoils tekniske krav til HVAC anlegg	18.10.06 kl 08.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐
4	DSBs Regelverk for gass	19.10.06 kl 08.30	NOK 900	NOK 1.100	☐
5	Gassnormens kompetansekrav	19.10.06 kl 10.00	NOK 900	NOK 1.100	☐
6	Ny generasjon gasskjeler og brennere	19.10.06 kl 12.30	NOK 900	NOK 1.100	☐
7	Gassdagen Består av kursene 4, 5 og 6	19.10.06 kl 08.30	NOK 2.000 <i>Inkl. lunch</i>	NOK 2.400 <i>Inkl. lunch</i>	☐
8	Fleksibilitet med fyringsolje	19.10.06 kl 14.00	NOK 900	NOK 1.100	☐
9	Energi, miljø og vannbåren varme	20.10.06 kl 08.30	NOK 700	NOK 900	☐
10	Oppstart av varme- og kjøleanlegg	20.10.06 kl 10.00	NOK 700	NOK 900	☐
11	Varmepumper Markedsutvikling	19.10.06 kl 08.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐
12	Varmepumper Styring og regulering av varmpumper	19.10.06 kl 12.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐
13	Varmepumpedagen Består av kurs 11 og 12	19.10.06 kl 08.30	NOK 2.600 <i>Inkl. lunch</i>	NOK 2.900 <i>Inkl. lunch</i>	☐
14	Inneklima, ventilasjon Energibruk • Bygningsdirektivet • Eurovent – AHU	19.10.06 kl 08.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐
15	Nye produkter for kvalitetssikring og dokumentasjon av installasjoner	19.10.06 kl 10.30	NOK 500	NOK 700	☐
16	Fri flyt av varer og tjenester Vannskader, Kvalitet og ansvar	19.10.06 kl 12.30	NOK 1.400	NOK 1.700	☐
17	Biobrensel i sentral-varmeanlegg	20.10.06 kl 08.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐
18	EU-direktivets krav om inspeksjonsordninger for fyringsanlegg	20.10.06 kl 08.30	NOK 700	NOK 900	☐
19	Varmekurs for Byggebransjen	20.10.06 kl 12.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐
20	Driftsforum Temadag Vann	20.10.06 kl 12.30	NOK 1.600	NOK 1.900	☐

VVS dagene 2006

ENERGI OG MILJØ I BYGG

Norges Varemesse, Lillestrøm
18. - 20. oktober 2006

* Medlemmer av en av medarrangørforeningene/organisasjonene merker dette med et kryss

NRL NVEF VVP NVF NRF NOBIO VVS-foreningen FBA NOVAP

Fagseminarene – ENERGI OG MILJØ I BYGG – arrangeres av Skarland Press AS, Postboks 2843, Tøyen, 0608 Oslo, i samarbeid med ni fagrelaterte bransjeorganisasjoner og foreninger. Arrangøren forbeholder seg retten til endringer i programmet. Ved påmelding på internett www.vvs-dagene.no/seminar gis automatisk kursbekreftelse. Ved påmelding på fax gis bekreftelse manuelt. Eventuelle spørsmål om fagseminarene rettes til: Skarland Press AS • sentralbord 22 70 83 00 • fax 22 70 83 01 eller per. mail: skarland@skarland.no

Påmeldingen skal være skriftlig og er bindende. Men du kan sende en annen i ditt sted dersom du blir forhindret. Ved avbestilling etter påmeldingsfristens utløp faktureres halv seminaravgift. Avbestilling må også skje skriftlig. Ved avbestilling senere enn en uke før seminarstart belastes hele seminaravgiften.

Fornavn: _____

Etternavn: _____

Firma/arbeidsgiver: _____

Adresse: _____

_____

Postnr.: _____

Poststed: _____

E-post: _____

Tlf.: _____

Signatur: _____

Påmelding på faks:
22 70 83 01

Påmelding på internett:
www.vvs-dagene.no/seminar

Påmelding pr. post:
Skarland Press AS
PB 2843 Tøyen, 0608 Oslo

Påmeldingsfrist: 29. september 2006